

HISTORISCHE VERENIGING OUD-SCHIPLUIDEN

Secretariaat: Otto van Zevenderstraat 2
2636 HN Schipluiden
tel. (privé-secr.) (015) 3809389
info@historischeverenigingoud-schipluiden.nl

Nieuwsbrief voor leden en donateurs, februari 2023

Dames en heren,

Op 18 januari hadden we een prachtige en goedbezochte lezing over de Cananefaten. Dit was de start van het verenigingsjaar 2023. Hierbij vindt u onze eerste Nieuwsbrief van dit jaar, waarin we onze nieuwe voorzitter voorstellen. Ook vindt u verder verenigingsnieuws en een artikeltje over de relatie van de schilder Jan Vermeer en Schipluiden.

Nieuwe voorzitter en overige bestuurlijke zaken

In de afgelopen periode is Hen Keijzer aangetreden als nieuwe voorzitter. Geen onbekende, hij is oud wethouder van Schipluiden en Midden-Delfland en al langer betrokken bij de HVOS.

Er is het voornemen om het huidige onderscheid tussen leden enerzijds en donateur/vrienden anderzijds op te heffen. Dit onderscheid belemmert een grotere betrokkenheid van onze vrienden en donateurs. We willen in de toekomst iedereen die lid of vriend/donateur is (de jaarlijkse financiële bijdragen zijn gelijk) evenveel zeggenschap geven bij het reilen en zeilen van onze vereniging. Daartoe moeten eerst de statuten aangepast worden. Wij hopen dat zo snel mogelijk te doen en dan op de nieuwe leest te gaan werken. Tegelijkertijd wordt ook onze doelstelling in de statuten aangepast aan de actuele omstandigheden. Expliciet in de doelstelling is nu gemaakt dat onze vereniging zich bekommert om het behoud van ons lokale erfgoed.

In de toekomst zullen we minimaal één keer per jaar een algemene ledenvergadering organiseren en daarbij inzage verschaffen in de financiën en de activiteiten van de HVOS.

Financiën: geen contributieverhoging

Ondanks de grote kostenstijgingen wordt de contributie van minimaal 25 euro niet verhoogd! We willen eerst kijken waar we kunnen besparen en we willen onze leden niet confronteren met ook een prijsverhoging op dit vlak. Wel is er het verzoek om de contributie snel te voldoen (zie ook bijgevoegde speciale strook). U begrijpt dat een hogere bijdrage dan 25 euro, vanzelfsprekend van harte welkom is. Bijvoorbeeld om de kosten van het jaarboek te betalen. Deze zijn ten opzichte van vorig jaar fors gestegen en bedragen nu meer dan 20 euro per exemplaar. Desalniettemin ontvangt u als lid het jaarboek gratis!

Wij vragen u vriendelijk om de contributie vóór half maart 2023 te voldoen op onze bankrekening IBAN-nr: NL30RABO0358261546 t.n.v. Historische Vereniging Oud-Schipluiden, vermelding: Contributie 2023.
Bij voorbaat dank voor uw extra bijdrage!

E-mail-adressen: besparing op gestegen portokosten

We willen de communicatie met onze leden intensiveren, maar de kosten van bezorging aan huis en versturen per post nemen snel toe. Hierop kunnen we besparen als we kunnen beschikken over uw e-mail-adres. Derhalve het verzoek om uw email-adres aan ons kenbaar te maken door een e-mail met

uw gegevens te mailen aan: info@historischeverenigingoud-schipluiden. Alleen deze Nieuwsbrief wordt naar iedereen fysiek verstuurd of bezorgd i.v.m. de betalingsoproep.

Tentoonstelling

Op 3 februari is in Museum Het Tramstation een nieuwe tentoonstelling geopend over kasteel Keenenburg. In de nieuwe luifelruimte besteden we op een zestal banners aandacht aan de relatie van kasteel Keenenburg met het water. In de wachtkamer zijn zes uitstallingen te zien van vondstmateriaal, dat nog nooit eerder is getoond. Een aantal vrijwilligers is al een flink aantal jaren bezig met de bewerking van de vondsten van het kasteel. Voor het eerst tonen zij de resultaten van hun werk. Te zien zijn: botmateriaal, leer, metaalvondsten, Delfts Blauw, bijzonder glaswerk, tabakspijpen, poetsmiddelen en aardewerk. De objecten worden begeleid door teksten.

Openingstijden van het museum: woensdag, zaterdag, de eerste zondag van de maand van 14.00-16.00 uur. U bent van harte welkom.

Lezing over de oorlogsjaren

Op woensdag 19 april organiseren wij in de Hoornbloem in Den Hoorn een lezing over de oorlogservaringen van twee vaders uit Den Hoorn. Sprekers zijn Cor Rieken uit Den Hoorn en Gemma van Winden-Tetteroo uit Schipluiden. Zij vertellen respectievelijk over het werk van hun vader in Duitsland en in Schipluiden/Den Hoorn. Hiervoor volgt nog een aparte uitnodiging.

Nieuw Historisch Jaarboek

Het nieuwe jaarboek ligt bij de vormgever/drukker. Het bevat naast de bekende verslagen een aantal zeer aansprekende artikelen, namelijk over Abtsregt (zelfs tweemaal), een 13-eeuwse huwelijkslepel, het klooster Sion, de tuindersfamilie Eijgenraam, het boterbedrijf van de familie Ammerlaan en de kunstschilder Reggi Scherpbier. Alle artikelen zijn het resultaat van uitgebreid bronnen- en literatuuronderzoek. We hopen dat het Historisch Jaarboek Schipluiden 2023 vanaf april verstrekt kan worden. We houden u op de hoogte.

We vertrouwen erop, dat we in 2023 weer een actief verenigingsjaar hebben, met een flink aantal ontmoetingsmomenten voor degenen die nauw met ons verbonden zijn.

Met vriendelijke groet en tot ziens,

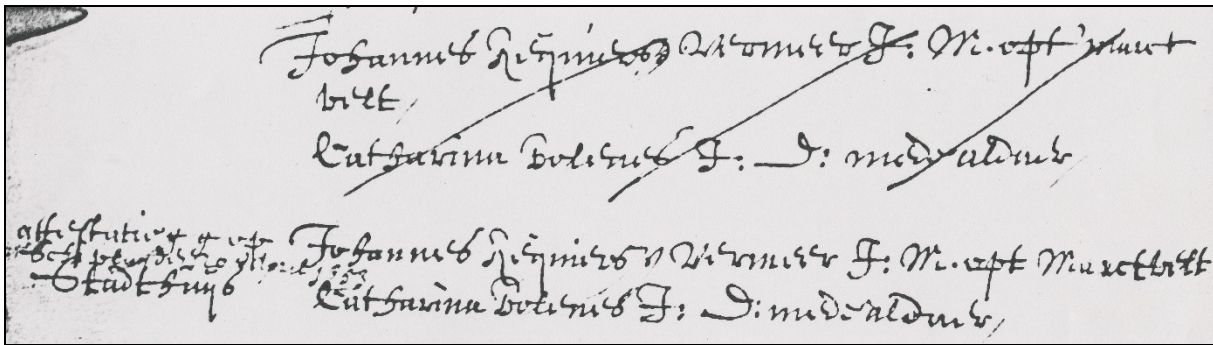
Hen Keijzer, voorzitter en Jacques Moerman secretaris, mede namens de andere bestuursleden.

Relaties van de Delftse schilder Johannes Vermeer met Schipluiden¹

Jacques Moerman

Met een grote tentoonstelling in het Rijksmuseum over het schilderwerk van Vermeer en één over zijn tijdgenoten in Delft in Museum Prinsenhof staat deze wereldberoemde schilder dit voorjaar weer volop in de belangstelling. We doen daar ook een beetje aan mee, door enige raakvlakken te noemen tussen Vermeer en Schipluiden.

Op 4 april 1653 verschenen Johannes Vermeer en Catharina Bolnes voor hun ondertrouw op het stadhuis te Delft. In het Delftse huwelijksregister van 1650-1656 vindt men in de kantlijn naast de aantekening van hun ondertrouw de volgende notitie: 'Attestatie gegeven op Schipluij den 20en April 1653'.² Dit betekent dat de nu wereldberoemde schilder zijn huwelijk op zondag 20 april 1653 in Schipluiden heeft laten inzegenen. Het is een heel opmerkelijk gegeven. Waarom vond deze plechtigheid in Schipluiden plaats en trouwde Vermeer niet gewoon in zijn woonplaats Delft?

Inschrijving van het huwelijk van Johannes Reyniersz. Vermeer

Maria Thins, de moeder van Catharina Bolnes, was hiervoor waarschijnlijk verantwoordelijk. Zij had zowel maatschappelijke als godsdienstige bezwaren tegen het huwelijk. Maria Thins, die gescheiden was van Reynier Bolnes, was praktiserend rooms-katholiek. Zij kwam uit een Goudse patriciërsfamilie van baljuwen, dijkgraven en schepenen en was na haar scheiding naar Delft gekomen. Maria woonde hier met haar dochter in een groot huis aan de Oude Langendijk. Zij bezat verschillende huizen en landerijen. Daarentegen had de jonge Johannes Vermeer een eenvoudige en enigszins bedenkelijke achtergrond. Zijn familie was gereformeerd. Zijn vader had in Delft op het Marktveld een herberg en was kunsthandelaar. In de zeventiende eeuw stonden deze beroepen laag in aanzien. Daarnaast kwamen in de familie van Vermeer gevallen van valsemunterij, gevangenschap en faillissement voor. Er was dus een groot verschil in milieu tussen beide families.³

Maria Thins ging uiteindelijk akkoord met het huwelijk van haar dochter Catharina, mits de bezittingen van de aanstaande bruidegom gescheiden zouden worden gehouden van die van de bruid. Een andere voorwaarde voor haar toestemming was vrijwel zeker, dat Vermeer katholiek moest trouwen. De jonge schilder had hiermee vermoedelijk weinig problemen. Zijn schoonmoeder bezat belangrijke relaties in de katholieke wereld. Deze personen werden door Vermeer, die nog aan het begin van zijn carrière stond, wellicht als veelbelovende beschermheren gezien.

Maria Thins bezocht in Delft trouw de godsdienstoefeningen van de jezuiten, die daar toen nog in het geheim (in een schuilkerk) moesten plaatsvinden. In Schipluiden werd de katholieke godsdienst in die tijd echter veel openlijker uitgeoefend. De schuilkerk van dit dorp stond onder Hodenpijl, langs de openbare (vaar)weg tussen Den Hoorn en Schipluiden. Dit ambacht telde vooral katholieke inwoners. Hier werkte vanaf 1644 de jezuit Johannes Verwey. Hij was in Gouda geboren en woonde bij de jezuiten in Delft. Maria Thins en haar dochter Catharina Bolnes moeten deze priester goed gekend hebben. Hun woonhuis stond naast de kerkzolder van de jezuiten.

Ook zakelijk bezat Vermeers' schoonmoeder banden met Schipluiden. In de periode van het huwelijk had een van de bewoners van Schipluiden, een zekere Adriaan Jansz. Bacx, bakker, een grote som geld van Maria geleend. Drie jaar later liet hij zijn huis, ter afbetaling van de schuld, op een veiling verkopen.⁴

Dries van den Akker S.J. & Paul Begheyn S.J. schreven over 'Vermeer en de jezuiten in Delft'; zij melden dat op het moment van het huwelijk de Papenkerk in Delft mogelijk nog werd verbouwd.⁵ Er werden geen missen gegeven, ook omdat de calvinistische predikanten fel tegen de uitbreiding van de kerkzolder waren. Ook dit kan een reden zijn dat Johannes en Catharina voor de kerkelijke inzegening uitweken naar de schuilkerk in Schipluiden. Overigens kwam het in de zeventiende eeuw meer voor, dat stedelingen in de omliggende dorpen trouwden. Schipluiden was dus om meerdere redenen een aangewezen plaats voor het huwelijk van Johannes Vermeer en Catharina Bolnes. Na de sluiting van het huwelijk trok Johannes met zijn echtgenote in bij zijn schoonmoeder. Maria Thins steunde met haar kapitaal het kinderrijke gezin van haar dochter (uiteindelijk werden er 15 kinderen geboren) en stelde Vermeer in staat een luxe schilder te zijn, die niet hoefde te werken voor de eerste levensbehoeften van zijn gezin.

De voorburcht van de Keenenburg in Schipluiden was een geliefde trouwlocatie

Het is opmerkelijk dat er nog een Vermeer in Schipluiden is getrouwd. Op 26 mei 1674 verloofde Maria Vermeer, de oudste dochter van de schilder, zich met Johannes Gillisz. Cramer, de zoon van welgestelde zijdekooplieden. Het huwelijk werd in Schipluiden ingezegend.⁶ Dit zal ook in de rooms-katholieke schuilkerk zijn geweest, waar Johannes en Catharina 21 jaar daarvoor waren getrouwd. Het huwelijk werd officieel ingeschreven ten overstaan van de autoriteiten van Sint Maartensrecht. Dit moet op de voorburcht van kasteel Keenenburg zijn gebeurd, waar de schout van het ambacht, tevens rentmeester van het kasteel, zetelde. Maria was van de kinderen van Vermeer de enige die gedurende haar hele leven een onafhankelijke bron van inkomsten had.

Ten slotte: In een recensie van een Amerikaans boek over Vermeer heb ik ooit gelezen, dat Vermeer nóg een relatie met Schipluiden bezat. Hij zou hier bij een lokale verfmaker grondstoffen voor zijn schilderwerk hebben aangeschaft. Helaas kan ik de bron voor dit gegeven niet verifiëren. Het ambachtsarchief van Schipluiden is grotendeels verloren gegaan. Ook het boek waaruit de vermelding afkomstig is, kan ik (nog) niet traceren. We zoeken verder!

¹ Een eerste versie van dit artikel stond in: *Jaarverslag Historische Vereniging Oud-Schipluiden 1993-1994*. Schipluiden 1994, p. 31-32.

² SA Delft, Huwelijksregister, 1650-1656, 5/20 april 1653.

³ Albert Blankert, *Johannes Vermeer van Delft 1632-1675*. Utrecht/Antwerpen 1975. A. van Peer, 'Het huwelijk van Jan Vermeer', in: *Delftsche Courant*, 24 jan. 1970.

⁴ SA Delft, Notarieel Archief, nr. 2114, akte nr. 321.

⁵ Dries van den Akker S.J. & Paul Begheyn S.J., *Johannes Vermeer en de jezuiten in Delft*. Delft 2016, p. 26

⁶ John Michael Montias, *Vermeer en zijn milieu*. Baarn 1993, p. 232 en 233. Noot 34: Doc. 352, 26 mei en 10 juni 1674. Document 352, 26 mei en 10 juni 1674. SA Delft, Trouwboek, fol. 101 vs.